

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δ/νσις : Ιωάννου Γενναδίου 14 - 115 21, Αθήναι
Τηλ. 210-72.72.204, Fax 210-72.72.210, e-mail: contact@ecclesia.gr

Α. ΑΠΟΦΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΤΑΚΤΟΥ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ
(Συνεδρία Β΄ τῆς 9.3.2017)

Θέμα: «Απόφασις τῆς ἐκτάκτου Ιεράς Συνόδου τῆς Ιεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, περί τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν εἰς ἀπάσας τάς βαθμίδας τῆς Ἐκπαιδεύσεως»

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας κατά τήν ἔκτακτον Συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 9ης μηνός Μαρτίου 2017, ἀπεφάσισε τά κάτωθι:

1. Ὅπως ἐξουσιοδοτήσῃ τήν ὑπ' Αὐτῆς ὀρισθείσα Τριμελῆ ἐξ Ἀρχιερέων Ἐπιτροπήν, ἀποτελουμένην ὑπό τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ, Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς κ. Νικολάου καί Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου, ἵνα συνεχίσῃ αὕτη, τῇ συμμετοχῇ καί ἐνός Ἀρχιερέως ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, τόν διάλογον μετὰ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, Ἐρευνας καί Θρησκευμάτων καί δὴ καί μετὰ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς (Ι.Ε.Π.), ἐπί τοῦ σοβαροῦ ζητήματος τῆς διδασκαλίας τοῦ Μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν εἰς ἀπάσας τάς βαθμίδας τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ὡς ἄνω Ἐπιτροπή εἶναι δυνατόν νά διευρυνθῇ διά τῆς συμμετοχῆς λαϊκῶν εἰδημόνων ἐπί τοῦ ζητήματος.

2. Νά διεξαχθῇ ὁ ὡς ἄνω διάλογος ἐπί τῇ βάσει τριῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, ἥτοι: α) τῆς ὑποχρεωτικότητος τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, β) τῆς διατηρήσεως τῶν ὠρῶν διδασκαλίας αὐτοῦ, καί γ) τῆς διασφαλίσεως τοῦ Ὁρθοδόξου Προσανατολισμοῦ αὐτοῦ.

3. Προϋποθέσεις τοῦ διαλόγου νά εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ Ἐκκλησία δέον νά ἀποφύγη οἰανδήποτε ἐμπλοκήν εἰς ἰδεολογικάς ἔριδας εἴτε μεταξύ θεολόγων εἴτε μεταξύ πολιτικῶν ομάδων εἴτε μεταξύ ομάδων πολιτῶν.

β) Καθίσταται ἀναγκαῖον ὅπως ἐπιμείνωμεν εἰς τήν διατήρησιν τοῦ ὑφισταμένου νομικοῦ καί θεσμικοῦ πλαισίου τοῦ Μάθηματος τῶν Θρησκευτικῶν.

γ) Διά τήν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τό Μάθημα δέν νοεῖται παρά μόνον ὡς κατέχον τήν πρώτην θέσιν εἰς τήν Παιδείαν τῶν παιδιῶν μας.

δ) Ἀναγνωρίζομεν ὅτι αἱ ἀλλαγαί εἰς τό μάθημα εἶναι ἀπαραίτητοι, χωρίς αὐτό νά σημαίνει ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας του, ἀποδόμησιν τῆς πίστεως, πρόκλησιν συγχύσεως καί τήν ταύτισιν του μέ κύρια χαρακτηριστικά τόν φανατισμόν, τήν ἐμπάθειαν, τόν συντηρητισμόν, τόν σκοταδισμόν ἢ τόν ἀνόητον καί μειονεκτικόν φιλελευθερισμόν.

ε) Ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἡ ἐποχή τῶν ἀμιγῶς θρησκευτικῶν κοινωνιῶν καί ἐθνῶν ἤδη παρέρχεται.

στ) Τό Μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν πρέπει νά φανερώνη εὐκρινῶς τήν ἀξίαν καί τήν ἐπικαιρότητα του, νά ἐκφράζη πειστικῶς τήν ἀλήθειαν μέ τόλμην, ἐλευθερίαν καί ὁμορφίαν, νά μὴν κουράζη οὔτε νά εἶναι ἀνιαρό, ἀλλά νά εἶναι ἀξιόπιστον καί ἐνδιαφέρον, νά καταδεικνύη τήν τεραστίαν συμβολήν τῆς ὀρθόδοξου πίστεως εἰς τό Πνεῦμα, τήν Τέχνην, τόν Πολιτισμόν.

ζ) Ἡ Ἱεραρχία διαλέγεται, διότι συναποφασίζει μέ τήν Πολιτείαν διά θέματα ἀφορῶντα εἰς αὐτήν, ὡς τοῦτο ἀπορρέει ἐκ τοῦ Συντάγματος, τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τῶν Νόμων τοῦ Κράτους.

η) Τό μάθημα νά παρουσιάζη τήν ὀρθόδοξον κοσμολογίαν καί ἀνθρωπολογίαν.

4. Ἐνέκρινε τάς ἐπισυναπτομένας προτάσεις τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ, αἱ ὁποῖαι προέκυψαν ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε ἐργασιῶν τῆς Τριμελοῦς ἐξ Ἀρχιερέων Ἐπιτροπῆς.

B. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. ΝΑΙ στον διάλογο μέ συγκεκριμένο χρονικό όρίζοντα.

2. Δέν δεχόμεστε άκόμη τον Φάκελο Ύλικου (Φ.Υ.) του Μαθητου, δέν συναινούμε, δέν συζητούμε άκόμη για τά βιβλία, συζητούμε ΜΟΝΟ για τό Πρόγραμμα Σπουδών (Π.Σ.) και τίς βελτιώσεις του. Ο Φ.Υ. αποτελεί τον «Δούρειο Ίππο» μέσω του όποιου θά περάσει τό νέο Π.Σ. στα σχολεία χωρίς βελτιώσεις. Γι' αυτό και ό άγώνας θά πρέπει νά είναι ή διόρθωση του Π.Σ., άφου αποτελεί τή βάση για όλα τά υπόλοιπα (Βιβλία κ.λπ.). Διά τον Φ.Υ. (Μαθητου), τότε μόνον θά συναινέσουμε, έφ' όσον θά είναι καρπός τής συνεργασίας και τής συμφωνίας των δύο Έπιτροπών.

3. Τό μάθημα νά είναι αναγκαίο, πολύτιμο, επιθυμητό, τό πρώτο. Υποχρεωτικό εις τήν Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως τουτο επιβάλλει τό Σύνταγμα τής Ελλάδος και οι Νόμοι τής Πολιτείας.

4. Νά παραμείνει ή όνομασία «ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ».

5. Τό ΜτΘ νά παραμείνει μάθημα Κορμου και στις τάξεις Β' και Γ' Λυκείου και όχι επιλεγόμενο.

6. Τό ΜτΘ νά διδάσκεται μόνον από Θεολόγους και μάλιστα, πρότασή μας είναι νά διδάσκεται από πτυχιούχους των Θεολογικών Σχολών και στα Δημοτικά Σχολεία. Έφ' όσον τό διδάξουν Δάσκαλοι, νά δηλώσουν ότι επιθυμούν νά αναλάβουν τό μάθημα και νά γίνει δι' αυτούς Έπιμορφωτικό Σεμινάριον.

7. Ο Όρθόδοξος προσανατολισμός νά υφίσταται έναργως στό Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου, σε συνδυασμό μέ τά απαραίτητα διαχριστιανικά και θρησκευολογικά στοιχεία για κάθε τάξη και βαθμίδα, και τήν σαφή διατήρησή του κατά τον σχεδιασμό και τήν συγγραφή και τήν έκδοση των νέων διδακτικών βιβλίων για τους μαθητές. Μέ αυτόν τον τρόπο θά συγκεκριμενοποιηθεί τό περιεχόμενο του μαθήματος, θά όρισθουν τά προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα τής διδασκαλίας του στό σχολείο και κυρίως θά διακριθεί ό ρόλος του στό πλαίσιο τής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

8. Στην Πρωτοβάθμια Έκπαίδευση τά θρησκευολογικά στοιχεία νά ελαχιστοποιηθοῦν, ὥστε νά αποκλεισθεῖ ὁ κίνδυνος τῆς θρησκευτικῆς συγχύσεως καί τοῦ συγκρητισμοῦ. Ἡ μέθοδος καί ἡ στόχευση τοῦ περιεχομένου τοῦ σχολικοῦ βοηθήματος, νά ἔχει κατευθυντήρια γραμμή τό σκεπτικό τῶν συντακτῶν τοῦ ΠΣ: "Τό σπουδαῖο εἶναι νά γνωρίζει (ὁ μαθητής) τή δική του Θρησκεία καί νά μάθει νά σέβεται τή Θρησκεία τῶν ἄλλων, καθῶς καί νά ἀντιλαμβάνεται τήν συνεισφορά της στήν κοινωνική ζωή" . (ΠΣ 2^η ^{ἐκδόση} 2015, σελ. 19). **«Πρὶν ὁ μαθητής μάθει ἀπό τήν θρησκεία πρέπει νά μάθει γιά τήν θρησκεία».**

9. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς θεματολογίας δέν πρέπει νά ἀποσυνδεθεῖ ἀπό τήν ἱστορική ἀκολουθία τῶν θρησκευτικῶν γεγονότων καί νά χαθεῖ μέσα στόν κίνδυνο τῶν κυμάτων ἐννοιολογικῆς θάλασσας.

10. Οἱ ἐκπαιδευτικές ἀλλαγές δέν ἐπιβάλλονται οὔτε οἱ κυφορίες συντομεύονται, καί τό νέο ΠΣ γιά νά ἐφαρμοστεῖ χρειάζεται συναίνεση καί ὄχι ἀντιπαράθεση. Κάτι τέτοιο ἀπαιτεῖ ἐκπαίδευση καί ἐπιμόρφωση τῶν διδασκόντων καί χαρισματικούς δασκάλους. Συνεπῶς, τό ἐρώτημα εἶναι ὁ ρεαλισμός καί ἡ δυνατότητα ἐφαρμογῆς του στήν πράξη. Μάθημα χωρίς ἐμπνευσμένο διδάσκοντα, εἶναι καταδικασμένο σέ ἀποτυχία.

11. Τονίζουμε καί πάλι ὅτι τόν οὐσιαστικότερο ρόλο γιά τήν ἐπιτυχία τόν ἔχει ὁ ἐμπνευσμένος διδάσκων. Γι' αὐτό καί χρειάζεται ἡ Πολιτεία νά συνδράμει μέ κάθε τρόπο στό ἔργο τῶν διδασκάλων καί τῶν θεολόγων καθηγητῶν στά σχολεῖα, δι' ἐπιμορφωτικῶν σεμιναρίων καί ὑλικοτεχνικῆς ὑποδομῆς. Ἔτσι θά ἀξιοποιηθοῦν καταλλήλως τά παιδαγωγικά καί μεθοδολογικά στοιχεία τῶν νέων ΠΣ, τά ὅποια καθιστοῦν ἐλκυστικότερο τό μάθημα, διά τῆς ἐνεργοῦς δημιουργικῆς ἐμπλοκῆς ὅλων τῶν μαθητῶν στή διδακτική διαδικασία, μέσῳ νέων διδακτικῶν μεθόδων.

12. Ἡ Τριμελής Ἐπιτροπή τῆς Ἱερᾶς Συνόδου δηλώνει ἀπολύτως ἔτοιμη γιά τό διάλογο καί εἰς ἐπίρρωσιν αὐτοῦ καταθέτει καί συγκεκριμένες εἰδικές παρατηρήσεις-βελτιώσεις στά ΠΣ, τόσο τοῦ Δημοτικοῦ - Γυμνασίου, ὅσο καί τοῦ Λυκείου, ὡς συνημμένως.

Γ. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ – ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

A. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ – ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Γενικά ως προς τούς μαθητές Δημοτικού – Γυμνασίου:

- Τό νέο ΠΣ ύπόκειται στή λογική τῆς ἐπιφανειακῆς σύγκλισης ἀνόμοιων, ἀντιθέτων ἢ καί φαινομενολογικά ἀναλόγων θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων καί βιωμάτων, τά ὅποια στίς περισσότερες περιπτώσεις προσφέρονται στήν ἴδια θεματική ἐνότητα, ὥστε νά θεωρηθοῦν ὡς παρόμοια ἀπό τούς μαθητές, χωρίς νά ἔχει θεμελιωθεῖ καί διαμορφωθεῖ, μέσα ἀπό τή διδασκαλία, ἡ ἐντόπια θρησκευτική παράδοση.
- Ἡ μέθοδος προσέγγισης, κατανόησης, ἐρμηνείας, ἐπεξεργασίας, ἀφομοίωσης καί οἰκείωσης τοῦ περιεχομένου, σέ σχέση πρός τήν ἡλικία, τή γνωστική ἐπάρκεια, τήν κριτική ικανότητα καί τή γενικότερη θρησκευτική καί ἠθική ἀνάπτυξη τοῦ μαθητοῦ, δέν ἐπιτρέπει τή δημιουργική συμμετοχή σέ μία διαδικασία ἀναλόγων ἀπαιτήσεων.
- Ἡ διάταξη καί τό περιεχόμενο τῆς ὕλης στίς διάφορες βαθμίδες, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο, θά πρέπει νά προχωρεῖ κλιμακωτά, ἀπό τά ἀπλούστερα στά συνθετότερα, ἀνάλογα μέ τίς δυνατότητες τῆς ἡλικίας τῶν μαθητῶν καί τό ἐπίπεδο ἀνάπτυξης τους, καί φυσικά ἐν τέλει νά ἀποτελεῖ μία ἐνιαία ὁλότητα. Σχετικά παραδείγματα καί προτάσεις παρουσιάζονται παρακάτω.
- Οἱ μαθητές τοῦ Δημοτικοῦ (8-11 ἐτῶν) καί Γυμνασίου (12-14 ἐτῶν), δέν δύνανται νά ἐμπεδώσουν τόν λεγόμενο «θρησκευτικό γραμματισμό» (σελ. 12), ἐφόσον αὐτός συνεπάγεται λογική, ἀναλυτική κριτική καί ὀρθολογική σκέψη, χρήση τῆς γλώσσας μέ γενικεύσεις καί ἀφαιρέσεις, σκεπτικισμό καί κριτική στάση. **Θεωροῦμε ὅτι ἡ ἐφαρμογή τοῦ «θρησκευτικοῦ γραμματισμοῦ» εἶναι δυνατόν νά ἐφαρμοσθεῖ μόνο στό Λύκειο.**

- Ὁ ὑπερτονισμός τῆς οὐδετεροθησκείας ὀδηγεῖ νομοτελειακά σέ ἀσάφεια καί σύγχυση, ἐνῶ σέ συγκεκριμένα σημεῖα προκαλεῖ γιά μιά κριτική στάση ἀπέναντι στήν Ἐκκλησία.
- Ἡ δομή, τό περιεχόμενο καί ἡ μέθοδος τοῦ νέου ΠΣ ἀφορᾷ ἀποκλειστικά καί μόνον τούς διδάσκοντες καί ὄχι τούς μαθητές. Δυστυχῶς, ὅμως, ἡ διδακτική ἀνευ συγκεκριμένου ἐγχειριδίου, κυρίως στό Δημοτικό καί Γυμνάσιο, ἔχει ὀδηγήσει τήν ὅλη κριτική συζήτηση ἀποκλειστικά ἐπί τοῦ λεγομένου ΠΣ, τό ὁποῖο ὅμως ἀποτελεῖ τό κατευθυντήριο βοήθημα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καί ὄχι τόν καθρέπτη τοῦ μαθήματος, δηλαδή τό ὑλικό μέ τό ὁποῖο ἔρχεται σέ ἐπαφή ὁ μαθητής. Καί, ἐνῶ στό ΠΣ ὑπάρχει ἐκτενέστατο διδακτικό καί ἐποπτικό ὑλικό, ἀπουσιάζει ἕνα καλό διδακτικό ἐγχειρίδιο. Ἡ ἀνάγκη ἐγχειριδίου σέ ὅλες τίς τάξεις εἶναι προφανής. Τό βιβλίό Μαθητοῦ πρέπει ἄμεσα νά ἐτοιμασθεῖ γιά νά δοθεῖ στούς μαθητές. Στό Βιβλίό αὐτό δέν πρέπει νά περάσουν τά λάθη τά ὁποῖα ὑφίστανται στό νέο ΠΣ καί περί τῶν ὁποίων γίνεται ἐκτενῆς ἀναφορά παρακάτω.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Γ' Δημοτικοῦ

Θεματική ἐνότητα 2

- α) Ἡ ἀπόπειρα ἀναφορᾶς κοινῶν στοιχείων ἀπό διάφορες θρησκευτικές παραδόσεις εἶναι ἀρκετά συσσωρευτική καί μὴ δομική, μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργεῖ σύγχυση.
- β) Ἡ προβολή τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς μέ σκοπό τήν ἀνάδειξη σεβασμοῦ πρὸς τά παιδιά, μαζί μέ μιά μεγάλη καί διευρυμένη θεματολογία, εἶναι ἀνεπιτυχής.
- γ) Ἡ ἔννοια τοῦ «συμβόλου» εἶναι ἀρκετά δύσκολη ὡς πρὸς τήν κατανόησή του ἀπό τόν μαθητή τῆς Γ' Δημοτικοῦ.

Δ' Δημοτικοῦ

Θεματικές ἐνότητες 1, 4, 5, 6, 7

Οἱ παροῦσες ἐνότητες εἶναι ἀρκετά δύσκολες πρὸς κατανόηση ἀπό τούς μαθητές τῆς Δ' τάξης τοῦ Δημοτικοῦ γιατί περιέχουν παράλληλες ἀναφορές καί θεωρήσεις, τῶν ὁποίων ἡ

ανάλυση καί προσέγγιση, απαιτοῦν ἀρκετή ὠριμότητα τόσο ἀπό τόν διδάσκοντα, ὅσο καί ἀπό τόν διδασκόμενο.

Ἐπιπλέον οἱ παράλληλες «ἔννοιες», οἱ «κοινές ἔννοιες», οἱ «ἱερές τελετές», οἱ «ἱερές πορεῖες», οἱ «ἱεροί τόποι», τὰ «ἱερά βιβλία» καί ἡ γενική ἔννοια «ἅγιος», ὀδηγοῦν σέ μία φαινομενολογική ταύτιση, σύγκλιση ἢ θεματική σύγκριση ἐνῶ ἡ θρησκευολογική τους διάκριση ἀπαιτεῖ ἀρκετές προϋποθέσεις καί ἀπαιτήσεις ἀπό τόν διδάσκοντα, προκειμένου νά μήν ὀδηγηθοῦν οἱ μαθητές σέ μία ἰσοπεδωτική καί συγκρητιστική θεώρηση ὄλων αὐτῶν τῶν «κοινῶν ἐννοιῶν».

Θεματική ἐνότητα 3

Μέ τήν παροῦσα ἐνότητα θά μποροῦσε νά συνεχιστεῖ τό εκπαιδευτικό ὑλικό τῆς θεματικῆς ἐνότητας 2, τῆς Γ' Δημοτικοῦ καί ὅπωςδήποτε ἀνεξάρτητα ἀπό τό ὑπόδειγμα τῆς ἐορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς.

Θεματικές ἐνότητες 4, 6, 7

Παρουσιάζουν μία διαθρησκειακή προσέγγιση τοῦ βαπτίσματος, τῶν ἱερῶν προσώπων καί τῶν ἱερῶν βιβλίων. Καί γι' αὐτές τίς θεματικές ἐνότητες, ἀφ' ἑνός ἀπαιτεῖται ἕνας κατηρητισμένος παιδαγωγικά διδάσκων, ὁ ὁποῖος θά βρεῖ τό μέσο νά παρουσιάσει στούς μαθητές τόν τρόπο τῆς διάκρισης, χωρίς νά ἀναχθοῦν σέ πιθανές ὁμοιότητες, παραλληλισμούς ἢ ἰσοδύναμα.

Ἀφ' ἑτέρου δέν δίνουν τή δυνατότητα στούς μαθητές νά κατανοήσουν τή σημασία, τή θέση καί τήν ἀξία τους, καί νά ἀναδείξουν μέσα ἀπό τήν παράλληλη μελέτη τους τίς διαφορές καί διακρίσεις. Ὁ μαθητής ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὅλα τὰ παράλληλα εἶναι ἴδια καί μόνο ὡς πρὸς τό λειτουργικό ἢ φαινομενολογικό φαίνεσθαι διαφέρουν.

Ε' Δημοτικού

Θεματικές ἐνότητες 1, 2, 3

Ἀρκετά δύσκολες ἐννοιολογικά ὡς πρὸς τό θεματικό τους περιεχόμενο. Δύσκολα ὁ διδάσκων θά ἀναδείξει τή διάκριση, ἐάν μπορέσει. Μέ ἀντίστοιχη εὐκολία ὁ μαθητής θά ὀδηγηθεῖ στή συγκρητιστική ταύτιση.

Ἴσως οἱ θεματικές ἐνότητες αὐτές μετακινηθοῦν στήν ὕλη τοῦ Λυκείου μέ ἀρκετή ἐπεξεργασία ἀκόμη.

Θεματική ενότητα 5

Θά μπορούσε νά αποτελέσει εισαγωγική ενότητα στήν ΣΤ' Δημοτικού, ἐπειδή εἶναι μετέωρη θεματικά ὡς πρὸς τό ὅλο περιεχόμενο της.

ΣΤ' Δημοτικού

Θεματική ενότητα 5

Ἡ θεματική μέ τίτλο: «Διαφορετικές παραδόσεις, κοινή συνείδηση», θέλει ἀρκετή γνώση καί δουλειά ἀπό μέρος τοῦ διδάσκοντα, γιατί δημιουργεῖται ἀπό τήν ἀνάγνωση τοῦ περιεχόμενου ἢ ἐντύπωση ὅτι ἂν καί ὑφίσταται, καί μπορεῖ νά ὑφίσταται συνεχῶς μία διαφορετική θρησκευτική παράδοση, αὐτή ἢ διαφορετικότητα δέν συνεπάγεται διαφοροποίηση ἀλλά ἀντίθετα δημιουργεῖ κοινή ἐκκλησιαστική ἢ θρησκευτική (ἀδιάφορο αὐτό) συνείδηση!!! Μία τέτοιου εἴδους σύγκλιση εἶναι ἀρκετά δύσκολη καί γιά τόν διδάσκοντα, ὥστε νά τήν ἐκθέσει καί νά τήν ἀναλύσει, καί γιά τόν διδασκόμενο ὥστε νά τήν κατανοήσει.

Ἴσως ἡ ἐνότητα αὐτή μετακινηθεῖ στό Γυμνάσιο καί μάλιστα ὑπό τήν ὀπτική προσέγγιση τῆς «ἐνότητας καί τῆς ἐτερότητας - διαφορετικότητας», στό ἐπίπεδο τῆς «συνείδησης» (ἄλλος ἕνας ὅρος ἀρκετά δύσκολος καί δυσερμήνευτος), μέ ἀρκετή ἀνάλυση καί ἐπεξεργασία.

Σημειώσεις:

α) Οἱ λοιπές θεματικές ἐνότητες τῶν τάξεων Ε' καί ΣΤ' Δημοτικού, θεωροῦμε ὅτι περιέχουν ἀρκετά θετικά στοιχεῖα. Ὑπάρχει ὅμως ἡ δυσκολία ὡς πρὸς τόν διδάσκοντα, ἐάν δύναται νά χρησιμοποιήσει καί νά ἐκμεταλλεῖ τό ἐκπαιδευτικό ὑλικό, προκειμένου νά παρουσιάσει τά θιγόμενα θέματα μέ τόν πλέον κατάλληλο τρόπο γιά τούς μαθητές τῆς συγκεκριμένης ἡλικίας καί σύμφωνα πρὸς τίς δυνατότητές τους.

β) Τό Πρόγραμμα δέν ἐπικεντρώνεται γνωσιακά, στή Γ', Δ', Ε' καί ΣΤ' Δημοτικοῦ μόνο στήν ὀρθόδοξη παράδοση καί διδασκαλία, ἀλλά παρεμβάλλει καί στοιχεῖα ἀπό ἄλλα θρησκευτά με σκοπό τήν γνωσιακή καί φαινομενολογική προσέγγισή τους.

γ) Πῶς εἴμαστε σίγουροι ὅτι οἱ μαθητές τοῦ Δημοτικοῦ κατανοοῦν ὀρθά, ἔστω καί στοιχειωδῶς, π.χ. τούς ὅρους «μετάνοια» ἢ «ἄμαρτία», ἢ ἢ «ἄμαρτία ὡς προϋπόθεση τῆς μετάνοιας»;

δ) Ἡ φαινομενολογική προσέγγιση τῶν διαφόρων στοιχείων τῶν θρησκευμάτων καί ἡ θέση ὅτι μέσα στόν ἴδιο τόν Χριστιανισμό ὑπάρχουν «διαφορετικές χριστιανικές παραδόσεις, κοινή συνείδηση καί ζωή», φρονοῦμε ὅτι εἶναι ἀρκετά δύσκολο νά κατασταεῖ κατανοητή ἀπό τούς μαθητές τοῦ Δημοτικοῦ, μέ κίνδυνο νά διολισθήσουν σέ μία συγκρητιστική θεώρηση μέχρι καί ταυτότητα.

ε) Οἱ μαθητές τοῦ Δημοτικοῦ θεωροῦμε ὅτι δέν μποροῦν νά κατανοήσουν τήν ἀντιφατικότητα, ὅσο καί τήν πολυσημία τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν θεμάτων.

Γιά παράδειγμα δέν κατανοοῦν αὐτό τό ὁποῖο ἐπιδιώκει καί στοχεύει τό πρόγραμμα, ὁ μαθητής, δηλαδή, νά ἀναγνωρίσει καί νά κατανοήσει τή λειτουργία καί τίς ἐπιδράσεις τῆς θρησκευτικῆς πίστεως στή ζωή του, τήν προσωπική καί τήν κοινωνική!

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Α' Γυμνασίου

Ἡ θεματική ἐνότητα: «Ἰουδαϊσμός - Ἰσλάμ - Θρησκευτικές ἀναζητήσεις καί ἐμπειρίες τῆς μακρινῆς Ἀνατολῆς», θεωροῦμε ὅτι θά πρέπει νά ἐνταχθεῖ στήν ὕλη τοῦ Λυκείου ἐπειδή στίς τάξεις τοῦ Λυκείου οἱ μαθητές ἔχουν πλέον μιά σχετική ὠριμότητα κατανόησης τῆς πολυπλοκότητας τοῦ θρησκευτικοῦ γεγονότος καί τῆς θρησκευτικῆς φαινομενολογίας.

Στό Λύκειο δηλαδή εἶναι δυνατόν νά ἐπιτευχθεῖ μιά γνωσιολογική κατανόηση τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ σέ σχέση πρός τή Παλαιά Διαθήκη, ὡς γενεσιουργός αἰτία τῆς σχέσης Χριστιανισμοῦ καί Ἰουδαϊσμοῦ, καί τοῦ Ἰσλάμ, ὑπό τήν προοπτική τῆς ἀξιολογικῆς θεώρησης καί σέ σχέση πάντοτε πρός τό πολιτιστικό περιβάλλον συνάντησης τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τό Ἰσλάμ.

Β' Γυμνασίου

Ἀπαιτεῖται μιά προσεκτικότερη προσέγγιση τῆς Ὁργάνωσης τῆς Ἐκκλησίας στόν ἱστορικό χρόνο, καί τῆς ἀνάλυσης λει-

τουργίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν καί δομῶν, χωρίς τήν παράλληλη ἱστορική ἀναφορά ἄλλων θρησκευτικῶν κοινοτήτων καί λειτουργίας τῶν θεμάτων καί δομῶν αὐτῶν.

Γ' Γυμνασίου

Θεματικές ἐνότητες 2, 3

Οἱ παροῦσες δύο ἐνότητες ἀπαιτοῦν μεγάλη προσοχή τόσο ὡς πρὸς τή διατύπωση, ὅσο καί ὡς πρὸς τή δομή καί παρουσίαση τοῦ περιεχομένου τους. Τό διαθρησκευτικό περιεχόμενο, δέν ἐπιτρέπει στόν μαθητή νά κάνει συγκρίσεις θετικές ἢ ἀρνητικές, ἀπλᾶ τόν θέτει ἐμπρός στό «φαινόμενο» τῶν θρησκευτικῶν ἐορτῶν μέ προφανές ἀποτέλεσμα τή σύγχυση.

Θεματική ἐνότητα 7

Ἐλλειμματική ὡς πρὸς τό θέμα τῆς νηστείας, ὅπου ἐμφανίζεται ὡς μία διαδικασία ἀποχῆς ἀπό τίς τροφές, χωρίς καμμία ἄλλη ἀναφορά συγκεκριμένη γιά τόν ὀλιστικό σκοπό τῆς νηστείας, ὡς ἀσκησης καί στέρησης.

Β. ΛΥΚΕΙΟΥ

Στό Λύκειο, τό ἐκπαιδευτικό ὑλικό γιά τό μάθημα ἐπικεντρώνεται στήν μελέτη ἐννοιῶν, ἀπό τήν ἀποψη τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, τῆς κοινωνιολογίας, τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας καί κοινωνιολογίας τῆς θρησκείας.

Ἐνδεικτικά ἀναφερόμαστε σέ διορθωτικές θεωρήσεις, ὅπως προκύπτουν ἀπό τίς εἰσηγήσεις τῶν συνεργατῶν τῆς ἐπιτροπῆς:

«I) στήν Α' Λυκείου (Θρησκεία καί σύγχρονος ἄνθρωπος) καί στήν ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1.1. "Ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ" δίδεται στούς μαθητές τό τραγούδι "Ὁ Προσκυνητής" τοῦ Ἀλκίνοου Ἰωαννίδη μέ κενά σέ ὀρισμένους στίχους καί ὁ μαθητής καλεῖται νά βρεῖ ἀπό ποῦ λείπουν καί νά συμπληρώσει τίς λέξεις: "ταξίδι-ψυχή μου-κάποιος-τάματα (2) -προσευχή - ἔρωτας - ἀγάπη".

II) στήν Α' Λυκείου, στή ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1.3. "Ἐπικοινωνία" (μέ τούς ἀνθρώπους; μέ τόν Θεό;) τό ἐκπαιδευτικό ὑλικό παραθέτει πρὸς διδασκαλία καί μελέτη: α) ἓνα ἰνδιάνικο παραδοσιακό παραμῦθι (Ὁ Ἄνεμος) γιά τόν

"Άνεμο" πού ἀπήγαγε τήν ὁμορφη κόρη ενός ἰνδιάνου φύλαρχου, β) τούς στίχους ἀπό τό τραγούδι "Ο Μπαγάσας" τοῦ Νικόλα Ἄσιμου (1997, "Ρέ μπαγάσα! Περνᾶς καλά ἐκεῖ πάνω...", γ) τούς στίχους ἀπό τό "Περιβόλι" (1966) καί τήν "Συννεφούλα" (1966) τοῦ Διον. Σαββόπουλου, δ) τόν 61ο Ψαλμό, ε) στίχους ἀπό τό τραγούδι "Umbrella" (2007) τῆς Rihanna, στ) κείμενα γιά τόν "Θεῖο Ἐρωτα" καί τήν "Προσευχή", ζ) κείμενο τοῦ Ἰσπανοῦ Ἀγίου τῆς Ρ/καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Σταυροῦ, η) τούς στίχους ἀπό τό τραγούδι "Δίψα" (2003) τοῦ Νίκου Πορτοκάλογλου ("Δέν εἶν' ἡ Κίρκη, ἡ μάγισσα, σοῦ σέξ ἡ θεά, ἡ Καλυψώ, ἡ Ναυσικᾶ μέ τοῦ μπαμπά τά λεφτά ...") καί θ) ἀμέσως μετά ἀκολουθεῖ ἀπόσπασμα ἀπό τήν "Ἐπί τοῦ Ὄρους Ὀμιλία" (Ματθ. κεφ. 5 - 7).

Προφανῶς, μόνο ἐάν ὑποβαθμισθεῖ ἡ βαθεῖα θεολογική καί ἀνθρωπολογική διάσταση τῆς "Ἐπί τοῦ Ὄρους Ὀμιλίας" μπορεῖ νά συνδεθεῖ μέ τούς στίχους τῶν παραπάνω τραγουδιῶν. Τό ἐκπαιδευτικό ὕλικό δίνει τροφή γιά σκέψη πάνω σέ ἔννοιες, ὅπως ἡ "ἐπικοινωνία", πού ἔχουν, πλὴν ἄλλων καί θρησκευτική σημασία, προσπαθώντας ὅμως νά προβληματίσει γι' αὐτές μέ τά ἐργαλεῖα τῆς ψυχολογίας ἢ τῆς μουσικῆς κ.λπ. ἀλλά πάντως ὄχι ὡς κύριο ἀντικείμενο θεολογικοῦ προβληματισμοῦ.

III) στήν Α' Λυκείου τό κεντρικό ζήτημα τῆς ἐλευθερίας καί τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου, στό ὁποῖο ἔχει συνεισφέρει τόσες πολλές καί κεφαλαιώδεις προτάσεις ἢ ὀρθόδοξη πατερική καί ἐν γένει θεολογική γραμματεία ("ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4.1 Ἐλευθερία") περιορίζεται σέ ἐκπαιδευτικό ὕλικό μέ πατερικά κείμενα μόλις 1 σελίδας καί ἐμπλέκεται μέ ἄσχετα πρὸς τήν ὀρθόδοξη ὀπτική, δοκίμια γιά τούς φυλακισμένους, στίχους ἀπό ἑλληνικό παραδοσιακό τραγούδι γιά τήν φυλακή, στίχους γιά τήν "Ἐξοδο" τῶν Ἑβραίων, ἀπό ξένα τραγούδια (spirituals, ὅπως τό "Go Down Moses" τοῦ Louis Armstrong κ.λπ.). Εἶναι σαφές καί ἐδῶ ποῦ πέφτει τό κέντρο βάρους: ἡ βασική θέαση τοῦ ζητήματος τῆς ἐλευθερίας μέ ἀφετηρία τήν κοσμική ὀπτική διαφόρων τεχνῶν καί ἐπιστημῶν (πολιτική, κοινωνιολογία κ.λπ.) στήν ὁποία ἀπλῶς συνεισφέρει καί συμβάλλει ἡ θεολογική προσέγγιση.

IV) στην Β' Λυκείου δίνονται στον μαθητή ως άφορμές για προβληματισμό γύρω από την έννοια "Στερεότυπα" διάφορες φωτογραφίες, της μουσουλμάνας μαθήτριας με μανδήλα σέ έλληνική παρέλαση, από κατάσταση μουσουλμάνου ιδιοκτήτη μέ άραβική έπιγραφή στό κέντρο της Αθήνας, ή φετινή φωτογραφία της Αιγύπτιας άθλήτριας και της Γερμανίδας άθλήτριας από άγώνα μπίτς βόλεϊ στους Ολυμπιακούς άγώνες του Ρίο. Είναι ένδεικτική και έδω ή έξαλλαγή του μαθήματος μέ έπίκεντρο την κοινωνιολογία της θρησκείας, την έθνολογία, την πολιτική έπιστήμη και όχι τόν θεολογικό προβληματισμό πάνω στίς διαθρησκειακές ή έθνολογικές διαφορές.

V) στην ίδια τάξη, στό πλαίσιο νοηματοδοτήσεως της έννοιας "Διάλογος" δίδεται μία γελοιογραφία του Economist για τούς θρησκευτικούς πολέμους: ένα πεδίο μάχης γεμάτο έρείπια και νεκρούς, ένας έπιζων αναφέρει "Όλα ξεκίνησαν μέ μία διαφωνία ποιανού ό θεός ήταν πιο ειρηνικός, καλοσυνάτος και συγχωρητικός". Πρόκειται για άντιθρησκευτικά έρεθίσματα που ύποβάλλουν στον μαθητή στό πλαίσιο ενός μαθήματος θρησκευτικής άγωγής, την άποδοχή της ιδέας ότι οί θρησκείες είναι ύπαίτιες για την βία στον κόσμο και ότι ή ισχυρή πίστη, όδηγεϊ σέ μισαλλοδοξία. Αυτή είναι ή θέση του έπίσημου σχολείου στό πλαίσιο του μαθήματος τών Θρησκευτικων; Και έν πάση περιπτώσει, μήπως αυτό είναι τό άντικείμενο άνάλυσης της κοινωνιολογίας τών θρησκείων ή του μαθήματος της άγωγής του πολίτη;

VI) έπίσης στην ίδια τάξη, κατά την νοηματοδότηση της έννοιας "Διάλογος", παρατίθεται και ή έξιστόρηση του Σχίσματος Δυτικής Έκκλησίας και Ανατολικής Έκκλησίας του Χριστού. Η έξιστόρηση αυτή στό πλαίσιο της έννοιας "Διάλογος", βγάξει τό σύνθετο πρόβλημα του Σχίσματος από την άνάλυση της θεολογικής διαφοράς τών δύο Έκκλησιων, και τό άντιμετωπίζει άπλως ως ένα πρόβλημα έλλειψης "Διαλόγου" μέ κοσμικά κριτήρια κοινωνικής και ήθικης άνάλυσης». (Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνων και πάσης Ελλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ, 4896/2016).

Στό ΠΣ τοῦ Λυκείου πρέπει νά εἶναι περισσότερο ἐμφανῆ τά στοιχεῖα πού ἀφοροῦν στό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου καί τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, στήν σημασία τῆς Θείας Λατρείας, στόν χαρακτήρα τῆς προσευχῆς, τῆς ὀρθόδοξης ἀνθρωπολογίας, ὥστε νά ἀποφευχθεῖ ἡ κατανόηση τοῦ μαθήματος ὡς Κοινωνικῶν Σπουδῶν ἢ Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτη.

Ἐπί πλέον, στό Λύκειο πρέπει νά τύχουν περαιτέρω ἐπεξεργασίας οἱ ἐνότητες:

Β' Λυκείου ΘΕ 1 «ΘΕΟΣ»:

1.1 Ἀποκάλυψη. Αὐτοαποκάλυψη τοῦ Θεοῦ δέν ἀναφέρεται πουθενά.

1.2 Δημιουργία. Ἀντιλήψεις γιά τή Δημιουργία καί τήν προέλευση τοῦ κόσμου στίς Θρησκείες (στον Χριστιανισμό καί στίς Θρησκείες).

2.1 «ΠΑΡΑΔΟΣΗ»: Ποιά Παράδοση;

3.2 «ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ»: Ποιά εἶναι τά στερεότυπα καί οἱ προκαταλήψεις;

4.3 «ΕΚΦΡΑΣΗ»: Πῶς θά ἀντιμετωπίσω ὡς χριστιανός τό Ἰσλάμ; Κάνουμε κριτική Θρησκευτῶν ἢ ἐπί ἴσοις ὅροις Θρησκευτολογία;

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

α) Εἶναι ἀναγκαῖα μία νέα ὀρθολογική ἀνακατανομή καί ἀναθεώρηση τῆς ὕλης μέ τήν ἀπάλειψη ἢ τή μετακίνηση ὅλων ἐκείνων τῶν ἐνοτήτων, οἱ ὁποῖες δέν εἶναι συμβατές πρός τήν ἡλικία καί τήν ἐμπειρία τῶν μαθητῶν τῶν τάξεων Δημοτικοῦ.

β) Ἄλλες θεματικές ἐνότητες Δημοτικοῦ καί Γυμνασίου, θά πρέπει νά μεταφερθοῦν ὡς θεματικές ἐνότητες στό Λύκειο μέ ἀνάλογες τροποποιήσεις καί διαμορφώσεις.

γ) Ἡ διαπραγμάτευση τοῦ θέματος «θρησκεία» στό Δημοτικό Σχολεῖο δέν θεωρεῖται ἀναγκαῖα καί δέν κρίνεται ἀπαραίτητη, ἐπειδή στίς πρῶτες τάξεις τῆς ἐκπαίδευσης οἱ μαθητές δέν γνωρίζουν καί ἔτσι καλοῦνται νά διδαχθοῦν μόνο τό περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς (μέ πρόσωπα καί γεγονότα βιβλικά), ὡς πρότυπο ζωῆς, γι' αὐτό καί ἡ ἀπόκτηση γνώσης τῆς χριστιανικῆς παράδοσης στίς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ, εἶναι

βασικό, ώστε να τους βοηθήσουν στις επόμενες τάξεις, κυρίως στο Λύκειο, να γνωρίσουν και τις άλλες θρησκευτικές πραγματικότητες και παραδόσεις. Η έμφαση δηλαδή στη διαπραγμάτευση και παρουσίαση της Ορθόδοξης διδασκαλίας θεωρώ ότι είναι μονοσήμαντη.

δ) Η μετακίνηση των θρησκευσιολογικών αναφορών, από τις μικρότερες τάξεις σε μεγαλύτερες (Λυκείου), είναι έφικτη λόγω και προς τη δυσκολία κατανόησης και επεξεργασίας, προκειμένου να αποφευχθεί και οποιαδήποτε τάση συγκρητισμού.